

וכיון שיש בתיבת "אלהים" הנאמר בפרשה, משמעות כפולה, הן אזהרה ל"מברך" את השם, והן אזהרה למקלל את הדיין, אזי אזהרת המקלל את הדיין — הינה מיותרת. כיון שאזהרה למקלל את הדיין, אפשר ללמוד מהצד השווה לנשיא וחרש.

ומייתור משמעות זו של אזהרת מקלל את הדיין, ניתן ללמוד מכך אזהרה למקלל את אביו.

ופורכת הגמרא: **בשלמא למאן דאמר אלוהים חול והוא אזהרה שלא לקלל הדיין, גמר מכך קודש**, כלומר אזהרה ל"מברך" את השם — מחול. שאם הזהיר על קללת הדיין ודאי הזהיר כן על "ברכת" השם.

אלא למאן דאמר אלוהים קודש, גמר חול מקודש?

דלמא יתכן שאקודש אזהר, הזהירה התורה שלא לקלל את שם הקודש, ואילו **אחול לא אזהר**. לא הזהירה לקלל את הדיין,

ומנין לנו להכריח שבתיבת "אלהים" ישנה גם אזהרה למקלל את הדיין?

[ושוב נמצא שאין אזהרת דיין מיותרת, ואין לנו מנין ללמוד אזהרה למקלל את אביו?!]

ומשיבה הגמרא: **אם כן**, אילו תיבת אלהים היתה משמשת רק כאזהרה ל"מברך" את השם, **לכתוב קרא "לא תקל"**, כלומר, לא

תקל בכבוד הקודש, ולא תקללהו ותבזהו.

מאי, לשם מה נכתב **"לא תקלל"**? ב-10

— **שמע מינה תרתי!** למידים אנו מכך אזהרה לשני הקללות. א. ל"מברך" את השם, ב. למקלל את הדיין.⁽²⁴⁾

ואם כן, נמצאה אזהרת קללת הדיין מיותרת, וחוזרים אנו לדברי הגמרא בתחילתה, ש'אם אינו ענין לגופו' — שהרי נלמדה אזהרת קללת הדיין מהצד השווה לנשיא וחרש, 'תנהו ענין לאביו', ומכך נלמד אזהרה למקלל את אביו.

מתניתין

הבא על נערה המאורסה, אינו חייב סקילה אלא עד שתהא נערה. כלומר, שהביאה סימני נערות. אבל הבא על קטנה המאורסה שקידשה אביה, הרי הבא עליה אינו חייב סקילה.

[ומחלוקת היא האם הבא על מאורסת קטנה פטור לגמרי, או שמיתתו בחנק]

ואלו הם התנאים שעל ידם מתחייב הבא על נערה המאורסה בסקילה:

שתהיה **בתולה נערה** שעדיין לא נבעלה, שתהיה **מאורסה** שקיבלה קידושין אך עדיין לא נכנסה לחופה,⁽²⁵⁾

איסור המקלל את חברו.

25. ואם נכנסה לחופה, אף שעדיין לא נבעלה, בטלה ממנה מיתה בסקילה — ואין מיתה אלא חנק.

24. כתב התוספות ד"ה מאי, כי האיסור לקלל את חברו, נלמד או מאב ונשיא או מאב וחרש. ולימוד זה, אי אפשר לפורכו בטענה כי הצד השווה שבהם שהן משונים. שהרי אביו אינו משונה, ואם כן יש בידינו בנין אב ללמוד את

א. שהביאה שתי שערות, עד שירבה שער השחור על הלבן.⁽²⁹⁾

ב. שעדיין לא חלפו שש חדשים מעת נערותה. לפי שאין בין נערות לבגרות אלא שש חודשים.

וכן נאמר חיוב סקילה רק ב"בתולה" האמורה שם בפסוק, ולא בבעולה.

וכן ב"מאורסה" ולא בנשואה.

וכן נאמר שם לגבי המוציא שם רע על הנערה, ואמר "לא מצאתי לה בתולים" ונמצא שאכן זינתה קודם נישואין, מיתתה בסקילה.

ונאמר שם [דברים כב כא] כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה" ולמידין מכך שאין חיוב סקילה אלא אם זינתה בבית אביה — פרט להיכן שמסר האב את הבת לשלוחי הבעל, ואם זינתה בדרך, אינה בסקילה.

והיא בבית אביה,⁽²⁶⁾ ועדיין לא הלכה אצל בעלה. ואפילו אם האב עצמו מסר אותה לשלוחי הבעל וזינתה בדרך — אין בזה חיוב סקילה.

באו עליה שנים שני אנשים ועדיין נותרה בתולה, ומדובר בכגון שבאו עליה שלא כדרכה, הרי שהראשון בסקילה כיון שבא על בתולה. ואילו השני בחנק אף שבא עליה הראשון שלא כדרכה,⁽²⁷⁾

ודין זה הוא כדעת רבי לקמן [סו ב] שכיון שבא עליה הראשון, הרי היא יצאה מכלל חזקת בתולה. ומשום כך השני אינו בסקילה כדין הבא על בתולה, אלא בחנק.⁽²⁸⁾

גמרא

תנו רבנן: נאמר: [דברים כב כג] "כי תהיה נערה בתולה מאורסה לאיש וכו' וסקלתם אותם באבנים ומתו"

ולמידים מכך, שחיוב סקילה נאמר רק בנערה ולא בבוגרת. ונערה הינה:

כגון שהערה בה לבד. אבל, אם בא עליה שלא כדרכה — אף השני בסקילה. וכן הדין בכמה [שבאו עליה באופן זה].

28. כך פירש רש"י. אולם היר רמ"ה דחה פירוש זה, וכתב: ואנן לא ידעינן היכא איתמר דרבי.

29. כך פירש רש"י וכן כתב היר רמה. והקשה הרעק"א דלא מצינו שיעור זה לגבי בוגרת, ובנדה מזו א נאמרו שיעורים אחרים בענין זה. ועיין בערוך לנר כאן. ובמנחת חינוך מצוה רע"ב שהקשה דהא בשתי שערות סגי, ועיין במשנה למלך פרק ב' מהלכות אישות הלכה ב'.

26. עיין ביד רמ"ה שהעיר כי דין זה שתהיה הנערה ברשות בית אביה, נאמר רק בענין נערה שזינתה בפרשת מוציא שם רע. ומנא לן שכך הוא הדין גם לגבי נערה המאורסה שזינתה, וביאר היר רמה, שכיון ששני ענינים אלו עוסקים בענין דומה, למדים הם זה מזה.

27. כתב המאירי: באו עליה שניים ועדיין היא בתולה בשעה שבא עליה השני וכגון שבא הראשון שלא כדרכה — הראשון בסקילה והשני בחנק. שביאה שלא כדרכה — הוציאתה מחזקת בתולה. ומכל מקום אין הלכה כן, אלא אם כן בא עליה הראשון כדרכה ועדיין היא בתולה.

על נערה בתולה מאורסה" מיבעי ליה כך היה צריך להיאמר.

ועל כרחך, כיון שנקטה המשנה בלשון "עד", משמע כי אינו חייב עליה בקטנותה אלא עד שתגדל ותהיה נערה.

ותו לא מידי! אין צורך להוסיף בזה, כיון שודאי משנתנו רבי מאיר היא, ולא רבנן!

בעא מיניה רבי יעקב בר אדא מרב: שנינו במשנתנו כדעת רבי מאיר, שהבא על קטנה מאורסה אינו בסקילה.

ומעתה יש לשאול: בא על הקטנה מאורסה לדעת רבי מאיר מהו?

האם לגמרי ממעיט ליה רבי מאיר מכל עונש מיתה כיון שאף הקטנה שעמה שכב אינה בת עונשין ומשום כך פטור אף הוא,

או שרק ממיתה בסקילה ממעיט ליה, אך הבא נהרג בחנק כשאר הבא על אשת איש?!

אמר ליה רב: מסתברא, כי רק ממיתה בסקילה ממעיט ליה רבי מאיר אך נהרג בחנק.

הקשה לו רבי יעקב בר אדא: והכתיב [דברים כב כב] כי ימצא איש השוכב עם אשה בעולת בעל ומתו גם שניהם" וגו' — ומשמע עד שיהו שניהן שויין בדינם,⁽³⁰⁾ שיהיו שניהם בני עונשין.⁽³¹⁾

אמר רב יהודה אמר רב: משנתנו האומרת כי אין חיוב סקילה אלא כאשר בא על הנערה אך לא בקטנה, זו דברי רבי מאיר!

שאמר רבי מאיר בכתובות [כט א] כי האונס קטנה אינו משלם קנס חמישים כסף לאביה. כיון ש"נערה" כתיב [דברים כב כח].

וכן כאן נאמר "נערה בתולה מאורסה" ולדעת רבי מאיר משמע כי רק בנערה נאמר דין סקילה, אך לא בקטנה.

אבל חכמים [החולקים על רבי מאיר בכתובות שם] אומרים אף כאן כי נערה המאורסה, אפילו קטנה במשמע. והבא עליה נידון בסקילה. ולא מיעט הכתוב, אלא בוגרת.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ממאי דמתניתין משנתנו הממעטת קטנה מדין סקילה, כדעת רבי מאיר היא ובאה למעוטי קטנה נמי בנוסף על כך שמיעטה בוגרת מחיוב סקילה,

דילמא יתכן שמשנתנו היא אף כדעת רבנן, ואינה באה אלא למעוטי בוגרת ותו לא? ומנין לנו שהמשנה ממעטת אף קטנה?

אמר ליה רבינא: לדבריך האי, דברי המשנה "אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה" אינם מובנים.

וכי מדוע צריכה היתה המשנה לכתוב 'עד שתהא נערה', היה לה לומר "אינו חייב אלא

נערה המאורסה. ולממנו למידים 'את שניהם' — עד שיהיה שוים בדינם!

31. כך פירש רש"י. ועיין בר"ן שהקשה מדינו

30. כתבו בשם הרמב"ן כי דין זה 'עד שיהו שניהם שוים' לא נלמד דוקא מן הפסוק המובא כאן לפנינו אלא מן הפסוק [דברים כב כד] "והוצאתם את שניהם" המדבר אף הוא בענין

ואם כן, הבא על הקטנה שאינה נענשת כיון שאינה בת עונשין, כיצד יתכן להעניש אותו?

שתיק רב ולא ענה על פירכא זו. (32)

אמר שמואל: מאי טעמא שתיק רב? ונימא ליה יענה ויוכיח לו מן הפסוק הבא: [דברים כב כה]

"ואם בשדה ימצא האיש את הנערה והחזיק בה האיש ושכב עימה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו"

סופו של פסוק זה שמת האיש לבדו, למה נאמר? אם נאמר על מנת למעט אותה מעונש מיתה, הלוא מפורש בהמשך "ולנערה לא תעשה דבר",

אלא למידין מכך לדינו של הבא על הקטנה המאורסה מדעתה, אף שפטורה אינו משום שהיא אנוסה, אלא משום שקטנה היא ואינה בת עונשין כלל,

מכל מקום הוא מת לבדו. ומוכח שאף שלא

שייך בה עונש — נענש הוא!

אם כן, מדוע לא ענה רב תשובה זו?

— **כתנאי:** דבר זה נתון במחלוקת תנאים. נאמר: [דברים כב כב] **"ומתו גם שניהם** האיש השוכב עם האשה". ואינם נענשים אלא עד שיהו שניהן שויין בכך ששניהם נענשים — **דברי רבי יאשיהו.**

רבי יונתן אומר: "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו", משמע, כי יתכן שרק הוא יומת לבדו, אף שהיא אינה מתה!

אולם יש להקשות: **ואידך,** רבי יונתן הסובר כי יתכן שיומת רק אחד מהם, אם כן **החייא "ומתו גם שניהם" מאי דריש ביה?**

אמר רבא: רבי יונתן דורש "ומתו גם שניהם" **למעוטי מעשה חידודים,** שמחדד ומקשה את אברו על בשרה מחוץ למקום ביאה, הוא נהנה ממעשה זה, והיא אינה נהנית. (33)

ועל זה נאמר "ומתו גם שניהם", שאין

פירושים.

א. דעת רש"י כפי שהבאנו בביאור הגמרא.
ב. דעת הגאונים, וכן מוזכר בתוספות, כי הוא מעשה הורדוס המובא בבבא בתרא ג ב [עייין שם בכל הענין, והבאנוהו בקצרה במה שנוגע לענייננו],

והוא, מעשה באותה ינוקתא [ילדה] שנפלה ממקום גבוה ומתה. וטמנה הורדוס בדבש, ולאחר שבע שנים, יש אומרים כי בא עליה. זוהי כונת הגמרא כאן ב'מעשה חידודין'.

ולפי פירוש זה גרסו: מעשה הירודים. מלשון 'הורדוס'. [ויש שגרסו: מעשה הורדוס, כפשוטו.]

של גדול הבא על קטנה, שרק הוא נענש ולא היא. וכן קטן בן תשע ויום אחד שראוי הוא לביאה ובא על הגדולה, רק היא בחנק ולא הוא, ומוכח שיש הנענשין לבדם, ואינם שוים בעונשם.

32. בביאור שתיקתו של רב, ישנם ב' פירושים: א. שלא חש להשיב,

ב. על פי הירושלמי ביארו כי שאמר רב כי רבי יעקב בר אדא ניצחו בדין. ושתיקה זו — כהודאה.

33. בביאורו של 'מעשה חידודין', ישנם כמה

שניהם מתחייבים, אלא על דבר ששנים שוים בהנאתם!

וקשה: אם כן, ואיך רבי יאשיה שלמד מ"ומתו גם שניהם" שיהיו שניהם שוים בענשם. היאך לומד הוא דין זה שצריך שיהיו שניהם שוים בהנאת המעשה, ובמעשה חידודין פטור כיון שאין שניהם שוים בהנאתו?

והתשובה: מעשה חידודים לאו כלום היא! (34) ואין צורך להמעיטו מן העונש, לפי שאינו בכלל מעשה עריות, אלא פריצות בעלמא.

ואיך, רבי יאשיה הסובר כי אין שניהם נענשים אלא עד שיהיו שוים בענשם, האי פסוק זה "ומת האיש אשר שכב עימה לבדו" מאי דריש ביה? הלוא סובר הוא כי אין נענשים לבד?

דורש רבי יאשיה פסוק זה כדתניא: באו

עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כגון שבאו עליה שלא כדרכה — כולם בסקילה! לפי שכולם באו על נערה בתולה.

רבי אומר: הראשון מהם שבא עליה בסקילה, וכולן בהנקה!

משום שלגבי מיתה בסקילה, נאמר "לבדו". כלומר, שאין נהרג בסקילה אלא השוכב עם הבתולה לבדו. דהיינו הראשון מהם. לפי שביאתו נחשבת כביאה היחידה בבתולה זו, וכל השאר — נידונים בהנקה ככל הבא על אשת איש.

וזהו שלומד רבי יאשיה מן הפסוק "לבדו" כדעת רבי, שאף אם באו עליה הרבה, אין נהרג בסקילה — אלא הראשון!

תנו רבנן: נאמר [ויקרא כא ט]: "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף"

פטור, ולשם מה צריך לדרשא לפוטרו?!

34. כתב המאירי: כל הבא על ערוה מן העריות והיא מתה, והוא הנקרא בתלמוד "מעשה הורדוס" — פטור מכלום!

וכן כל שלא הערה אלא בא עליה דרך אברים והוא הנקרא מעשה חידודין, ואינו מערה באחד משני משכבות (כלומר שני אופני המשכב עליהם חייבה התורה א. כדרכה, ב. שלא כדרכה), פטור מן המיתה, אלא שלוקה — אפילו בחיובוק ונישוק בערוה מן העריות, דרך תאוה והנאת קירוב בשר.

שנאמר [ויקרא יח ו]: "לא תקרבו לגלות ערוה" — לא תקרב לדבר המביא לכך!

ג. עוד מובא בשם הגאונים כי מעשה 'חידודין', כינוי הוא לעגבות. והיינו שמביא עצמו אצל עגבותיה, ומעשה אינו כלום לענין עריות ואינו אלא פריצות בעלמא.

[והובא בשם אחד המפרשים, על ביאור ענין מעשה חידודין וז"ל: ואי אפשר לברר את הדבר לגמרי, מפני שהוא דבר גנאי.]

התוספות ד"ה מעשה חידודין הקשה: בימות נה ב מבואר שאין צורך במקור מן התורה לכך שמעשים אלו אסורין. משום ש"פשיטא — פריצותא קאסר רחמנא"

ואם כן, איך דורש רבא מ"ומתו גם שניהם" למעט מעשה חידודין?

וכן הקשו על הגירסא שמיעט רבא את מעשה הורדוס, והלוא קיימא לן שהמשמש מתה —

רבי אומר: "כי תחל" האמור בפסוק זה, לשון תחילה הוא! [להלן יתבארו דבריו]

וכן הוא הפסוק אומר: [דברים כב כה] "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו"

ותמהה הגמרא: מאי קאמר רבי?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: רבי, כרבי ישמעאל כדבריו של רבי ישמעאל בתחילת פרקו סבירא ליה.

דאמר רבי ישמעאל: רק בת כהן הארוסה שזינתה, יצאה ונידונת לשריפה — ולא נשואה. ונשואה נידונת כשאר אשה המזנה תחת בעלה — בחנק.

ומעתה מתבארים דברי רבי: והכי קאמר רבי. אם תחילת ביאה, כלומר הביאה הראשונה שהיא נבעלת לאיש עוד קודם שנשאת, נעשית בזנות — דינה בשריפה, וכדברי רבי ישמעאל.

ואידך, וכל ביאת זנות שאינה ביאה ראשונה, אלא נעשית לאחר נישואין — הרי היא בחנק?

ולאחר שביארנו את דבריו הראשונים של רבי, השאלה היא: מאי וכן הוא אומר "ומת האיש אשר שכב עימה לבדו"?

והביאור: דין זה שלמד רבי, שביאה ראשונה בזנות מחייבת סקילה, הרי הוא כי התם כמו הענין המובא בפסוק שם:

מה התם בפסוק הנ"ל המדבר על עונש האונס נערה מאורסה, ובתחילת ביאה, כלומר ביאה ראשונה עבודה שהרי מאורסה היא, קמשתעי מדבר קרא שם, ורק הוא בסקילה מה שאין אם בא עליה אדם אחריו

אינו בסקילה,

הכא נמי כך גם כאן בתחילת ביאה בביאה ראשונה של ארוסה קמשתעי קרא, ולכן מיתתה בשריפה. אך שאר ביאות שיבואו עליה בזנות לאחר נישואין — בחנק!

אמר ליה רב ביבי בר אבוי לרב הונא בריה שרב יהושע: מר, לא הכי אמר! ומנו מיהו זה שלא פירש כך?

רב יוסף! והוא, רב יוסף פירש כך:

רבי, כרבי מאיר סבירא ליה ולא כרבי ישמעאל.

דאמר רבי מאיר [לעיל נא א] בת כהן שנשואה לכשר וזינתה תחתיו — מיתתה בשריפה. ואם נשאת לאחד מן הפסולין וזינתה תחתיו — מיתתה בחנק!

והכי קאמר רבי: אם תחילת אהלתה אם תחילת חילולה מן הכהונה היתה בזנות, [שעד עכשו היתה נשואה לכשר, וזנות זו היא חילולה הראשון] נידונת — בשריפה!

ואם נישאה לאחד מן הפסולים, ולכן אין זנות זו מהווה תחילת חילול הכהונה, שהרי נתחללה עם נישואיה לפסול, וזינתה תחתיו — מיתתה בחנק!

ואידך, אף אם נישאה לכשר ונתחייבה שריפה על ידי ביאת זנות הראשונה, הרי ששאר ביאות זנות שלאחריה — בחנק!

ומבוארים דברי רבי "ובת איש כהן כי תחל לזנות" הכונה היא שאם תחילת זנותה וחילולה היו תחת נישואיה לכשר — בשריפה.

שנאמר [דברים יג יא] "וסקלתו באבנים ומת".

אבל נביא שהסית אינו בסקילה אלא בחנק. שנאמר "דברים יג ו" "והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת!" וסתם מיתה האמורה בתורה, אינה אלא חנק.

ואף הדיוט המסית אינו חייב סקילה, אלא אם כן הסית את ההדיוט. אבל אם הסית את הרבים כגון שהסית את עיר הנידחת(36) — נידון בחנק.(37)

וכיצד היא הסתה, אמר המסית: יש יראה אליל עבודה זרה במקום פלוני. כך אוכלת, כך שותה,(38) כך מטיבה לעובדיה, כך מריעה עושה רעה לאלו שאינם עובדים אותה.

ומבאר המשנה היאך מעידים אותו: כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין מחביאים ואורבים עליהם על מנת להעיד עליהם ולהמיתם, אלא עושין הכל להצילם מן המיתה —

חזין מעונש מיתה זו שחייב בה המסית. ומעמידים ואורבים לו עדים, על מנת לדונו ולהמיתו.(39)

אולם עדיין יש לבאר את דברי רבי: ומאי וכן הוא אומר "ומת האיש אשר שכב עימה לבדו"?

הרי לפי פירוש זה בדברי רבי, אין חיוב השריפה נגזר עליה משום שהביאה הראשונה היתה בפסול, אלא משום שהחלה לחלל את הכהונה, אפילו שכבר נבעלה על ידי נישואין.

ואילו הבא על נערה המאורסה [המדובר בפסוק של "ומת האיש ההוא"], אינו מתחייב, אלא משום שזוהי הביאה הראשונה בדוקא. ואם כן, אין כל קשר בין שני ענינים אלו?

והתירוץ: סימנא בעלמא!⁽³⁵⁾ סימן הוא בלבד. ואין הפסוק שייך להלכה עליה דיבר רבי, ולא הובא אלא כפסוק המדבר בתחילת חילול.

מתניתין

[במשנה לעיל נג א נמנה אף המסית בין שאר הנסקלין. ולהלן מבאר המשנה את הלכותיו:]

המסית שנידון בסקילה — זה הדיוט.

38. פירש המאירי: כך מאכלת וכך משקה, וכן — כך מטיבה לעובדיה וכך מריעה למרחיקיה. כלומר, לאלו שמרחיקין ומתרחקין ממנה.

39. ביאר היד רמה, כי חומר זה שמצינו במסית אשר אינו קיים בכל חייבי מיתות שבתורה, נלמד מ:

א. נאמר [דברים יג ז]: "כי יסיתך אחיך בן אמך וכו' בסתר", והנה, על הסתה בפני עדים

35. עיין ביד רמ"ה שפירש בשם ר"ח, את "סימנא דעלמא" זה.

36. [יש מי שכתב שתלמיד חכם, אף הוא בגדר רביס.]

37. ואין לדייק מדברי המשנה, שהמסית את הנביא נידון בחנק ולא בסקילה. כיון שלא מצינו חילוק בין מסית את הנביא למסית את ההדיוט — רש"י.